
VALÓSÁG

Educatio 26 (1), pp. 87–93 (2017)
DOI: 10.1556/2063.26.2017.1.8

Interjú a Hallgatói Hálózat egyik aktivistájával

Aktuális számunk a 60-as/80-as évek és a jelenkor diákmozgalmait elemzi. Ami a Valóság rovatban érdekelt minket, hogy kik és miért indítanak el ilyen mozgalmakat, milyen egy diákmozgalom élete belülről. Ennek bemutatásához egy viszonylag jól ismert és alulról szerveződött mozgalom, a Hallgatói Hálózat (HaHa) egyik aktivistájával, Fogl Mártonnal beszélgettünk el.

„Ha az egész társadalom összes bajának kontextusában nézzük az egyetemi ügyeket, akkor azoknak egyszer csak már nincsen súlyuk.”

Educatio (a továbbiakban E): Kérlek, mondj egy-két mondatot magadról, és hogy milyen minőségben csatlakoztál a HaHá-hoz.

Fogl Márton (a továbbiakban FM): Fogl Márton vagyok. Amikor a HaHá-t csináltuk az ELTE BTK-n filozófiát tanultam, abban az évben fejeztem be éppen az alapképzést, majd utána médiatudományt vettem fel. Ez volt a mesterszakom.

E: Azóta, gondolom, már végeztél. Ebben a szakmában is helyezkedtél el?

FM: Mondjuk így, próbálkoztam. A médiában gyakornokként elkeveredtem pár helyre, de a legtöbb, amit össze tudtam hozni, a karakterenként 1 forintos fizetés volt ... szóval azt úgy hagytam. De tulajdonképpen most is a kommunikációval foglalkozom: az ELTE TáTK Dékáni Hivatalában vagyok kommunikációs asszisztens.

E: Tehát az egyetemen maradtál végül?

FM: Igen, visszatértem az egyetemre.

E: Mondhatjuk azt, hogy a HaHa már a történelem része?

FM: Hát, semmiképpen sem a jelen. Kissé meglepő, hogy felmerül egy ilyen tematikus szám kapcsán, bár, végül is, ha más történelmi, múltbeli diákmozgalmak között van, akkor a helyén van. Amikor Bécsbe mentem a BTK-val egy előadást tartani a diákmozgalmakról, akkor is meglepett, hogy sokan úgy gondolnak a HaHá-ra, mint ami még mindig aktuális. Az is meglepő, hogy még mindig előveszik a kormányzati kommunikációban, hogy pl. a HaHá-s múlt egyértelmű bizonyíték arra, hogy valakit a Soros támogat, pedig ilyen kapcsolat egyáltalán nincsen és nem is volt. Érdekes fejlemény, hogy a CEU-ügy közben elővett egy rakás volt HaHá-st a *Heti Válasz*, köztük engem is, illusztrálandó,

hogy mellé lőtt a kormány a CEU-val, mert hát az ELTE mennyivel rosszabb. Tehát a HaHa nemcsak történelemként, de valami politikai fantomként is aktuális; bár idén nem Bajnai, hanem Soros ügynökei vagyunk.

E: Nézzük, akkor a történetet. Felmerül itt két dátum is a kezdésre. Nem tudom, hogy ebben a dologban érdemes-e egyáltalán rendet csinálni, vagy majd a kollektív emlékezet elrendezi ezeket? Volt egy 2006-os indulás, aztán 2011. Te nyilván a 2011-es évben léptél be a HaHá-ba. Tudsz valamit erről a 2006-os „előzményként” emlegetett, ugyancsak Hallgatói Hálózat névre hallgató szerveződésről?

FM: Igen, azon a módon, hogy voltak a HaHá-ban néhányan, akik részt vettek már abban a szervezetben is, és azután részt vettek a HaHa 2011-es újraalapításában. Így rajtuk keresztül van valamilyen folytonosság.

E: Tehát ennyiben tudatos volt a névválasztás?

FM: Ennél az aktusnál még nem voltam ott. Én 2011 vége felé lettem HaHá-s, akkor már túl voltak a névválasztáson, de tudtam arról, hogy kik vettek részt a HaHá-ban 2006-ban is.

E: A két korszak között erős kapocs, hogy mind a két esetben a diákok lázadtak fel az érdekeiket sértő oktatáspolitikai intézkedésekkel szemben. 2006-ban a tandíj bevezetése volt az aktuális téma, aztán később más témák jöttek elő. 2011-ben, amikor te is részt vettél már a szervezésben, kikből tevődött össze az a mag, akik operatív csoportként működtek? Akik kigondolták, hogy milyen akciókat érdemes keresztülvinni, akik megszervezték ezeket a tüntetéseket, fórumokat vagy bármilyen egyéb megmozdulást?

FM: Amennyire én láttam, az újraalapítást elsősorban a Társadalomelméleti Kollégium tagjai csinálták. Először ők voltak a Hallgatói Hálózat. Talán tíz-tizenkét diák lehetett ebben. Aztán próbálták kibővíteni a szervezetet. Ennek lett az eredménye, hogy többek közt én is bekerültem a HaHá-ba. Később tényleg elindult egy sejtésedés, egy valódi hálózat kezdett kialakulni a különböző egyetemeken. Annak ellenére, hogy a Corvinus szakkolégiumából indult, és a Corvinuson komoly problémák voltak, valójában az ELTE lett a mozgalom igazi bázisa. A BTK-n voltak nagyon sokan, és a TáTK-n volt a LÉK. Ez egy önálló szerveződés volt, csak később kapcsolódott be a HaHá-ba. Ők is alapvetően egyetemi ügyekkel foglalkoztak. A végére már országszerte, minden nagyobb egyetemen volt legalább 5–10 HaHá-s.

E: Mi volt az elsődleges célja a HaHa megszervezésének? Azt tudom, hogy volt egy Kiáltványok és volt 6 pont, amiben összefoglaltátok a célkitűzéseiteket, de saját magatoknak hogyan határoztátok meg a legfontosabb stratégiai célt?

FM: Itt egy kicsit vissza kell lépünk az időben. A 6 pont 2012 végén született meg, de 2012 nyarán feloszlatta a HaHá-t a TEK-es mag. Leültünk a Margit-szigeten, hogy megbeszéljük, mi legyen a HaHá-val, és sokan azt mondták, hogy kiábrándultak, fáradtak, mással akarnak foglalkozni, és egyszer csak ott maradtunk egy páran, akik még csináltuk volna tovább. Így volt egy HaHa nélküli időszak a decemberi nagy fórum előtt, szóval az egyetemfoglalást nem egészen a HaHa akciójaként csináltuk, csak voltak, akik menet közben visszacsatlakoztak az újra feléledő HaHá-ba.

E: Jól gondolom akkor, hogy nem stratégiai terv volt, hanem minden egyes akciónak volt egy vagy több ötletgazdája, akik kitervelték, hogyan lehetne a diákok követeléseinek nyomatékot adni?

FM: Mindig voltunk páran, akik meg akartunk csinálni valamit, de egyáltalán nem volt biztos, hogy az is történt a végén, amit elterveztünk. A 2012. decemberi fórum a 6 ponttal egy nagyon jó példa erre. Akkor úgy mentünk oda, hogy most elfoglaljuk a TáTK-t, majd a fórum megszavazta, hogy nem, foglaljuk el inkább a hidat. Akkor kimentünk elfoglalni a hidat, de még az sem volt elég, és körbesétáltuk a várost. Vagy maga a 6 pont, ami 5 pontként indult, és akkor a fórumon bedobta valaki, hogy tegyük még hatodiknak hozzá az egyenlő esélyeket, és akkor megszavaztuk.

E: Ez az, amit bázisdemokráciának hívunk, mindenki, aki jelen van, egyenrangú partnerként szólhat bele az ügyekbe?

FM: Igen, ez volt a vonzereje az egésznek, ez adta a varázsát.

E: A HaHa Kiáltvány még 2011-ben született, „Az egyetem a miénk!” szlogenrel, aminek a diákság mozgósítása volt a célja. Szerettetek volna ténylegesen beleszólni az egyetem ügyeibe. Mennyire volt ez a mozgósítás sikeres?

FM: Volt egy félév, amikor minden héten 1-2-3 ezres tüntetést is összehoztunk. A fórumokon is sokan voltak, az elején. De aztán ezek elkezdtek kiüresedni, és kiderült, hogy a fórumozás önmagában unalmas, és egyre kevesebben jöttek el. A közös munkába ettől még sokan beszálltak, és több egyetemen is elkezdtek szerveződni. Ez egyértelmű siker. Volt olyan időszak, amikor országszerte 150–200-an voltak, akik azt mondták, hogy ők HaHá-sok.

E: Hogyan készítettetek elő egy-egy fórumot?

FM: Csak napirendi pontokat beszéltünk meg. Sokat vitatkoztunk egymással, fórumon kívül is és a fórumon is, és próbáltuk meggyőzni a fórumon egymást. Aztán végül a fórum döntött valamit.

E: Miről lehetett ilyen formában vitatkozni?

FM: Az egyik fő téma a társadalmi nyitás volt. Aztán az eszközökről, hogy mennyire lehet elmenni a radikális módszerek felé.

E: Lettek volna ötletek arra, hogyan lehetne radikálisabbá tenni a diáktüntetéseket?

FM: Igen. Az egyetemfoglalást meg lehetett volna csinálni úgy, hogy fizikailag elfoglaljuk az egész egyetemet, nem csak egy termet. De vitáztunk arról is, hogy ha csak egy termet foglalunk el, akkor azt tekintsük-e úgy, hogy a sajátunk, vagy egyezkedjünk róla a dékánal vagy a rektorral. Szó volt az óramegzavarásokról is. Szóval, nagyon sok gyakorlati és számos elvi kérdés került terítékre. Az is mindig kérdés volt, hogy mit lehet reagálni, ha valamilyen nyilatkozatot adott ki a kormány.

E: Milyen csatornákon keresztül kommunikáltatok a kormánnyal vagy az egyetemi vezetéssel? Volt ennek valamilyen közvetlenebb formája, mint a média?

FM: Megalakult egy munkacsoport, amin keresztül az egyetemvezetéssel tárgyalni tudtunk. Beszámoltak a munkacsoport tagjai az eredményekről és vitték a fórumok üzene-

tét, így valamelyest képviselték is a fórumokat. Pontosabban, a végére ment át ez képviselőbe, de az elején még csak közvetítették a fórumokon hozott döntéseket. Őszintén, én nagyon ellene voltam ennek a bürokratizálódásnak, ezért most sem látom elfogulatlanul azt, ami történt...

E: Hogyan érted azt, hogy „nem látom elfogulatlanul azt, ami történt”?

FM: Azt gondolom, hogy hatalmas hiba volt, hogy a teremfoglalásnál megálltunk, és azt mondtuk, hogy ez már egyetemfoglalás. Hiba volt belemenni olyan vitákba, hogy az egyetem elfoglalása legitim dolog-e, vagy pont azt lehetetlenítjük el, amiért vagyunk. Szükségünk volt egy bázisra, ami végül is lett, mert egy termet elfoglaltunk, de hamar hagytuk átmenni ezt egy defenzív dologgá. Pedig szükségünk lett volna az önrendelkezés erős szimbolikus gesztusaira, hogy tartsák bennünk a lelkesedést.

E: Mi volt a legnehezebb ebben?

FM: Amikor már minden nap fórum volt, nagyon gyorsan csappant a lelkesedés. Különösen, amikor olyan banális dolgokról volt szó, hogy szavazzunk-e arról, hogy valaki elmenjen kenyérért.

E: Hadd tegyem fel újra azt a kérdést, hogy mik voltak a legfontosabb céljaitok, mert a 6 pont között olyan célok szerepeltek, mint pl. „a közoktatás és a felsőoktatás átfogó reformja”, ami nagyon nehezen megfogható. Voltak konkrétabb célkitűzések, amire azt lehetett mondani, hogy jó, ha ezt most elérjük belátható időn belül, akkor ez a mi sikerünk?

FM: Voltak ilyenek is. Például: a keretszámok eltörlése, hogy az egyetemi támogatásokat ne kurtítsák meg, leépítések helyett vegyenek fel új oktatókat, a hallgatói létszám ne csökkenjen. Igazából csak ezekben tudtunk bármennyire is eredményesek lenni. És persze abban, hogy felkavartuk a politikai közéletet.

E: Mennyire volt ez erős szándék, hogy felkavarjátok a közélet állóvizét?

FM: Ez abszolút szándékos volt. Az elején ezt explicit ki is nyilvánítottuk, hogy a rendszerváltás nem volt igazi rendszerváltás, és a mi generációnk feladata, hogy a rendszerváltást befejezze, és a megmaradt politikai elitet lecserélje.

E: Volt bennetek ilyenfajta ambíció is?

FM: Hogy mi magunk váljunk politikussá?

E: Igen.

FM: Volt, akiben volt, és az használta is erre a HaHá-t. Ez okozott kellemetlenséget. Meg kellett védenünk a szervezetet, mert a HaHá-t mindenáron pártokhoz akarták kötni. Aztán az ATV-ből tudtuk meg például, hogy Barabás Richárd otthagya a HaHá-t; az egyik napon még nyilatkozott a HaHa nevében, a következő napon meg már egy párt nevében szólalt meg. Egyesekben volt politikai ambíció, de sokan nem azért csináltuk, hanem, mert hittünk benne, hogy valamilyen változást el tudunk indítani.

E: A konkrét eredményeket tekintve, ezek olyan kérdések, amivel nem csak a HaHa foglalkozott. Létezett és létezik ma is hallgatói érdekképviselő, a HÖK vagy a HÖÖK. Milyen volt ezekkel a szervezetekkel a kapcsolat?

FM: Nagyon rossz. A vezetőik gyanakvóan néztek és néznek ma is minden önszerveződő dologra. Akkor úgy gondoltuk, hogy ez azért van, mert a saját hatalmukat és befolyásukat féltik.

E: Nem is tudatok szövetségre lépni velük?

FM: Talán egy alkalommal szerveztünk közös tüntetést a HÖÖK-kal, de az is úgy nézett ki, hogy a BME-ről indultunk és a Corvinusra mentünk volna, ott lett volna egy fórum, de amikor látták, hogy túl sokan vannak a diákok, amitől nagyon megijedtek, addig járatták az embereket a hidegben, a hóesésben, amíg mindenki haza nem ment. Végül ötvenen értünk oda a Corvinusra, de minket sem engedtek be. Nagyjából ez leírja a HÖÖK-kal való együttműködést.

E: Más szervezetekkel is kapcsolatban álltatok?

FM: Az elején nem, de a végén a HaHa maga is átfolyt egy nagyobb dologba, amikor az alkotmányellenes tüntetések voltak. Akkor a HaHa már csak brand-ként vagy kommunikációs csatornaként volt érdekes.

E: A tanárokkal milyen volt a kapcsolat? A HaHa mintájára szerveződött például egy OHA, Oktatói Hálózat. Velük voltak egyeztetések?

FM: Jó, hogy említet. Igen az OHA és a KIHA is létrejött, meg a CIHA, a MUHAHA. Létrejöttek pécsi vagy miskolci HaHá-k, Rába Akció Csoportok, sejtek, amik önállóan működtek, pont, ahogy eredetileg elképzeltük a hálózatot. Bár a gyakorlatban a pesti HaHá-sok nagyon leuralták a dolgot, végül ezt is sikerült kicsit kezelni az online döntéshozás bevezetésével. Aztán, voltak még olyan szervezetek, mint a TETT. Ezek már-már második hullámként jöttek létre, a HaHá-n túlmutató célokkal. De lehetne még sorolni. Ezek nagyon fontosak, és velük volt kapcsolatunk.

E: Az OHÁ-val együtt szerveztétek például a Szabad Egyetemet.

FM: Valóban, ott OHÁ-s oktatók voltak és többnyire HaHá-s hallgatók.

E: Korábban említetted, hogy volt is bázisotok, meg nem is. Egyrészt, meg tudatok mozgatni ezres nagyságrendben hallgatókat, másrészt, országszerte legfeljebb százötven ember volt, aki magát HaHá-snak tekintette, és aktívan részt vett a szervező munkában is. A hálózattá fejlődés mintha megrekedt volna menet közben. Volt arról előzetes elképzelések, hogyan lehetne ezt véghezvinni?

FM: Volt egy koncepció arról, hogy a hálózat hogyan fog spontán módon kifejlődni. Lokális, autonóm sejtek lettek volna mindenütt, amik együtt adják a nagy HaHá-t. Az volt a koncepció lényege, hogy a különböző egyetemeken és karokon az ottani HaHá-sok megszervezik a fórumokat, és a közös problémák összehozzák a különböző intézmények diákjait, és aztán feltehetőleg érdekelni fogják őket a közös megoldások is.

E: A fórumok itt kulcselemnek számítottak.

FM: Igen, ez a közösségi élmény miatt volt fontos, hogy mindenki a mozgalom részének érezze magát. Egy platformnak tekintettük, ahol artikulálhattuk a közös problémákat, és egy probléma megoldási eszközt is kínált.

E: Maga az ötlet jó, és vannak történelmi mintái, hogyan működhet egy bázisdemokrácián alapuló közösség hatékonyan. Mondtad, hogy az elején ez még pezsdítően hatott, aztán elhalt az érdeklődés, mert öncélúvá vált. Most, a megszerzett tapasztalataid alapján, mit mondanál, ha majd egy következő hallgatói generáció újra nekifog egy hasonló kísérletnek? Mit kellene a módszeren változtatni?

FM: Belátható, konkrét célok kellene. Proaktívnak kell lenni, menni előre saját célokért, és nem csak napról napra reagálni a politikusok újabb húzásaira. Közvetlennek kell lenni, nem kitalálni kell, mi jó azoknak, akikért elvben kiállunk, hanem megkérdezni őket erről. És végül, több olyan dolgot csinálni, ami izgalmas. Tüntetések, flashmobok, akciók kellene.

E: Melyik volt szerinted a legsikeresebb akciótok?

FM: Gondolom, az egyetemfoglalás. De több jó is volt. Például egy flashmob, az EMMI-nél sétáltunk a járdán és a zebrán, zenét hallgatva, beszélgetve, amivel törvényesen akadályoztuk az EMMI-ből hazafelé tartókat. Azt hiszem, hallgatói piknik volt a neve. Vagy, egyszer egy kormányzati videóra reagáltunk egy akcióval. Ez volt a „Minden ideköt” című videó, amin egy srác megy a repülőtérre, és aztán eszébe jut a Balaton, és még sem vándorol ki. Válaszul akasztott emberként kilógattunk engem a Corvinus egy ablakából, nyakamban táblával, hogy minden ideköt, a többiek pedig a röghöz kötő hallgatói szerződésről szórólapoztak lent.

E: Egy ismerősöm azt mondta, hogy neki az egyik kedvence a rózsadobálás volt, ami Hoffmann Rózsa államtitkár asszonynak szánt üzenet volt. Vissza tudod ezt idézni?

FM: Valami rémlik, de ezt nem a HaHa, és tudtommal nem is a KiHa szervezte, hanem egy konkurens szervezet.

E: Akkor ezek szerint az ismerősöm csak összekapcsolta az akciót a diákmozgalommal, és a diákmozgalomról meg elsőként a HaHa jutott az eszébe.

FM: Voltak középiskolás diákok, akik néhányan összeálltak, létrehoztak egy szervezetet elnökkel, alelnökkel, és akcióztak, de ma már senki sem emlékszik rájuk.

E: A kollektív emlékezet valószínűleg több mindent köt majd a HaHá-hoz, mint amennyit a HaHa tényleg megvalósított, de ez így szokott lenni. Mint egy nagy mederbe, szépen összefoly-nak a különböző emlékek és -patakok.

FM: Egyébként ezzel a „konkurens” jelzővel elszóltam magam. Természetesen az önszerveződés jó, csak azért „konkurens” szervezetek, mert teljesen más elvek mentén működtek, mint mi. Például, nálunk nem volt hierarchia a szervezeten belül. A kezdeteknél még elzárkóztunk ettől. Bár, később, amikor már tárgyalni akartak a HaHá-val, egyre erősebb volt a nyomás, hogy legyen a HaHá-nak kifelé képviselete, és sajnos megjelentek valamiféle formális pozíciók nálunk is.

E: Meddig vettél részt a HaHá-ban tevőlegesen?

FM: Ott voltam még az alkotmányos tüntetéseknél, de utána már nem nagyon. Utána egyre tágabb társadalmi körben jelentek meg HaHá-sok. A társadalmi nyitás vitája így eldőlt: a HaHa nyitott, csak nem élte túl. Vannak még aktivista volt tagok, voltak, akik

valamelyik politikai pártban folytatták, és voltak olyanok is, akik kiábrándultak, és teljesen hátat fordítottak ennek a fajta aktivitásnak.

E: Te csalódtál? Ha igen, miben?

FM: Én a bürokratizálódást éltem meg rosszul, és hogy beragadt az egész egy terembe, miközben olyan jelszavakkal indult, hogy „Az egyetem a miénk!”, a vége meg az lett, hogy „Légyci, légyci, legalább minden csütörtökön 4–6 között hadd legyen ez a terem a miénk!”. Ez a megalkuvás zavart. Valamit elértünk, de ez akkor még nem tűnt fel. Volt a 6 pont, és úgy volt, hogy addig nem állunk meg, amíg a 6 pontot meg nem valósítjuk. Ebből legfeljebb 2,5 pont teljesült. De az nagyon izgalmas volt, hogy a bázisdemokráciát ki tudtuk próbálni, és megtaláltuk a Loomiot, amivel a neten is működtethettük ezt.

E: Az emberi kapcsolatok szintjén adott neked ez a mozgalom valamit?

FM: Nagyon sok ismerősöm származik ebből a korszakból, és régi ismerősökkel is találkoztam a HaHá-ban, akik más utakon jutottak oda, ahová én, és ez szép élmény volt. Meghatározó személyekkel találkozhattam, akik még sokáig fontos szerepet játszhatnak az életemben.

E: Utólag hogyan összegeznéd: a HaHa betöltötte a küldetését? Elért annyit, ami az adott körülmények között reális volt, vagy volt kihagyott lehetőség?

FM: Azt gondolom, hogy a HaHa menet közben kilépett az eredeti szerepéből. Volt egy világos célja az elején, hogy az egyetemi életet megváltoztassa, hogy az egyetemi autonómiát és a hallgatói érdekeket képviselje. Ezek olyan felvetések voltak, amelyek igazán újak tudtak lenni, és még most is újak lennének, de most még néhány évig várni kell, mire ez újra lelkesítő lehet. Ezek a célok előremutatóak, proaktívak voltak, és volt mozgósító erejük. Erre a harsogásra összegyűjt egy halom idealista fiatal, akik aztán elkezdtek politizálni, és elkezdtek nagyobb dolgokkal foglalkozni, de tulajdonképpen nem ez volt a szerepe a HaHá-nak, ezért nem is csoda, hogy nem sikerült konzekvensen keresztülvinni az eredeti és az új célokat. Túl nagy ellentmondás feszült aközött, amit a végén vártunk a HaHá-tól és aközött, amire eredetileg ki lett találva. Ha az egész társadalom összes bajának kontextusában nézzük az egyetemi ügyeket, akkor azoknak egyszer csak már nincsen súlyuk.

E: Talán jobb lett volna megmaradni az eredeti problémacsomagnál?

FM: Az nem ment volna. Azok, akik hajtottuk az egészet a HaHá-nál, nem tudunk volna megmaradni az eredeti problémacsomagnál. A HaHa-fórumozás egyik legfrusztrálóbb része az volt, hogy sokan kritizálták, hogy a HaHa miért nem foglalkozik csak az egyetem dolgaival. De mi azt mondtuk, hogy azt nem lehet, mert hát látjuk, hogy az ország esik szét darabjaira, most nem foglalkozhatunk csak az egyetem dolgaival.

E: A HaHa az eredeti szellemiségét veszítette volna el, ha nem vagytok nyitottak a társadalom minden problémájára, de így meg nem maradhatott koherens. Valaminek vége lett, de emlékezni fogunk rá. Nagyon köszönöm a beszélgetést!

Az interjút Biró Zsuzsanna Hanna készítette.

E-mail: birozsuzsannahanna@gmail.com